

1909 s svojim temeljitim znanjem in razlaganjem ter resničnim domoljubnim ognjem vnel in pripravljaj za slovstveno delo dobršno število sotrudnikov DS-a. Da ima smisel za leposlovje, smo učenci vedeli iz njegovih »Pomladanskih vetrov« (Kres, 1881), da je bil sam slušatelj velikega Miklošiča, smo spoznavali v staroslovenski uri, da je marljiv ko čebelica, o tem nam je govoril najboljši naš nemško-slovenski slovar (Janežič-Bartel) ter delo pri Pleteršnikovem slovarju, da je bil rajnik dober človek, je mladina čutila, ker ga je vse rado imelo. N. v m. p.!

Dve stoletnici rojstva. Tudi urednik DS-a bi moral imeti svojo petletko, da bi naprej mislil in vedel za spominske dneve naših velikih mož. Tako pa je letos zamudil dve stoletnici rojstva: dne 26. marca 1838 se je rodil v vasi Brod v Bohinju dr. Janez Mencinger, pisatelj »Moje hoje na Triglav«, »Abadona« i. dr., dne 12. junija 1838 na Okiču (pri Boštanju) pa Anton Umek, pesnik znane in nekdanj tolikrat deklamirane dijaške »Zvon sile« ter epa »Abuna Soliman«. Lepo se ga spominja Jos. Wester v letošnji »Mladiki« (september, s sliko).

Iz kronike Doma in Sveta

Pod tem naslovom sem v št. 3/4 str. 204 nsl. objavil nekaj historiata glede zastoja DS-a za eno celo leto (april 1937 — april 1938), nato pa dodal 15 vrstic iz nekega sestavka dr. C. Schröderja O. F. M. o katoliški literaturi ter 7 vrstic o Dantejevem pojmovanju svobode. Ker vidim iz uvodnih besed brošurice »Dom in Svet v letu 1937«, izšle koncem letošnjega junija (»razne izjave o katoliški literaturi in svobodi pa dodaja [sc. dr. Jože Debevec] tako, kakor da je DS proti vsemu temu veliko grešil in škodoval katoliškemu mišljenju in hotenju«), kako je bivši glavni urednik DS-a Fr. Koblar ta moj dodatek razumel, sem dolžan, dati svoje pojasnilo: Niti od daleč nisem mislil na to, kar domneva g. F. K., saj tudi vzroka nisem imel. Žal mi je, da je kontekst dal povod njegovemu napačnemu tolmačenju. Z razprto tiskanimi besedami: »boriti se treba zoper ... nekritično branje s temeljitim liter. šolanjem«, sem mislil poglobljeno nalogo DS-a, ki naj bi bilo literarno šolanje, in naj bi izostali članki politične vsebine, kakršen je bil Kocbekov o Španiji. Saj podpisniki z dne 28. maja 1937 sami priznavajo, da članek »obravnava važno politično vprašanje v zvezi s stališčem, ki naj ga zavzamejo nasproti njemu katoličani«. N. m. str. 9.

V onih mojih vrsticah reš stoje tudi besede o »škodljivem vplivu sodobne literature«, ampak to je citat Nemca Schröderja, ki ima pred očmi nemške razmere. Kako naj bi prišel v to zvezo Dom in Svet?

O svobodi sem res dodal nekaj besed, nisem pa pri tem mislil na DS, »kakor da je proti njej veliko grešil«. Menim pa tudi še danes, da mora biti katoliški pisatelj pripravljen na velike žrtve (n. m. str. 208). Znano je, da je v nemškem knjigotrštvu dolgo časa veljalo dejstvo: Catholica non leguntur. Pri nas nekateri trdijo, da katoličan ne more biti umetnik. Ako bi se bili n. pr. francoski katoliški pesniki bali take sodbe, bi bili pač molčali. Toda emancipirali so se ozira na sodbo nasprotnikov, čutili so se svobodne v kraljestvu duha in veselo ustvarjali. In danes? Danes najhujši

nasprotniki katolištva na Francoskem priznavajo katoliško umetnost. Komunist in svobodomislec Jean Richard Bloch n. pr. je zapisal besede: *Il est remarquable qu'une part non négligeable du talent et de l'intelligence française se rencontre désormais dans les rangs des écrivains catholiques. Et cette part va croissant. Le nier serait sottise et imprudence.* (Revue »Europe«, 1934.)

Francoske katoličane so v zadnjih letih zadevale ostre cenzure iz Rima: »Sillon«, »Action française«, »modernizem« — pa vendar mladih poetov to ni nič oviralo v ustvarjanju. Danes — kakor vidimo v spisu na str. 349 te številke DS-a — imajo samo v Franciji nad sto priznanih katoliških lirikov.

V isti brošurici (str. 17) pravi Finžgar, da je DS začel pod novim uredništvom »nekam skrivnostno izhajati, da niti tisti sotrudniki, ki so imeli prispevke od prejšnjega uredništva urejene, niso vedeli zanj«. K temu bi pripomnil: Tisti stavek je stal skoraj eno leto v tiskarni, ne da bi kateri izmed pisateljev svoj spis nazaj zahteval. Novi urednik je ves tisti stavek smatral za »bona derelicta«, za »res nullius« ter ga objavil, ne da bi mu vest očitala kako »furtimaštvo«. Sicer pa bo v naslovnem listu 50. letnika točno označeno, kaj je g. Koblar uredil.

Še besedo o zaupanju. Finžgar zelo naglaša, da je šlo pri vsej zadevi za zaupanje, namreč ali je odbor KTD Koblarju zaupal ali ne. Toda ta stvar ni tako preprosta, kakor jo slika Finžgar. Zaupanja je namreč več vrst. Prvo je pri takšnem listu, kakršen naj bi bil po zamisli KTD Dom in Svet, zaupanje v katoliško moštvo urednika. To zaupanje v Koblarja je KTD vedno imelo in ga še ima. Drugo je zaupanje v literarno sposobnost urednika. Tudi to zaupanje v Koblarja je KTD vedno imelo. Vprav iz tega dvojnega zaupanja je KTD svoj čas prof. Koblarja naprosilo, da je prevzel uredništvo Dom in Sveta. Zadnja leta pa je DS svoje področje močno razširil, ni hotel biti več samo literarna revija, ampak splošno kulturna revija ter je začel posegati v težka, tudi teološka kulturna vprašanja. Tu pa ni kazal več tiste sigurnosti, ki bi bila predvsem v takšnih vprašanjih potrebna, kar seveda tudi ni čudno, saj ne zmore vsak vsega. Tu torej KTD po nekaterih ponesrečenih Dominsvetovih kulturnih spekulacijah ni imelo zaupanja, da bi mogel Koblar to stran revije sam dobro urejevati. Zato si je KTD zaradi svoje velike odgovornosti pridržalo soodločanje, ki bi ga vršilo po svojem zaupniku. To je vsa zadeva o nezaupanju in tudi o »cenzuri«.

Ves ta nesrečni spor me venomer spominja — ne vem, morda se bo komu primera zdela šepasta — Hasanaginice: Aginica ni smela, ni mogla k ranjenemu agi; ta pa si je v glavo vbil, da noče priti. Slično tukaj: KTD ne sme, ne more — vestigia terrent — drugače, kakor da od urednika Fr. Koblarja želi, prosi predhodnega vpogleda v versko kulturne članke, ki bi jih v DS sprejel, g. Koblar pa misli, da KTD noče od tega odstopiti. O, predsodki so zakrivili že dosti hudega!

Prav tam (str. 17) nadaljuje Finžgar: »Toda taka je misel mnogih: Dovolj je ene dobre Mladike, še ene šibke — kakor vse kaže, utegne biti sedanji DS — ne potrebujemo.« Dobro! Odločijo naj naročniki in — sotrudniki!

Urednik